

Dokumenttype	NOU 1990:19	Dokumentdato	1990-09-05
Tittel	Norsk selfangst 1982-1988. Rapport fra den offentlige granskingskommisjonen		
Utvalgsleder	Aasland, Gunnar		
Utgiver	Fiskeridepartementet		
Oppnevnt	1989-02-24	Sider	145
Note	Som vedlegg: Bl.a. Odd Lindbergs inspektørrapport om selfangst		
Kapittel	1 - Sammendrag 1.1 Innledning		

Granskingskommisjonen til å gjennomgå og vurdere den måten norsk selfangst har vært drevet på i årene 1982-1988, ble oppnevnt ved kongelig resolusjon 24 februar 1989. Kommisjonen, som har betegnet seg som Selfangstkommisjonen, har bestått av:

Høyesterettsdommer Gunnar Aasland, Bærum, formann
 Professor Arnoldus Schytte Blix, Tromsø
 Førstekonsulent Ellen Mari Grande, Ås
 Professor Alf G. Johnels, Stockholm
 Prosektor, nå førsteamanuensis, Lars Moe, Lørenskog
 Professor Knud Nielsen, København
 Spesialrådgiver Egil Ole Øen, Drøbak

Sekretær for kommisjonen har vært sekretariatsleder i Samerettsutvalget, nå byråsjef i Justisdepartementet, Stein Owe.

Foranledningen til oppnevningen av kommisjonen var påstander om graverende brudd på forskriftene om fangstmetoder i selfangsten. Påstandene ble fremsatt av Odd F. Lindberg etter at han hadde vært med M/S "Harmoni" på selfangst i Vestisen i 1987- og 1988-sesongen. I den første sesongen var han med som journalist, mens han i 1988 var oppnevnt av Fiskeridepartementet som selfangstinspektør. Hans inspektørrapport ble mottatt av departementet 11 juli 1988. Den gav dels generelt, dels gjennom beskrivelse av enkelttilfelle, en omtale av flere og alvorlige brudd på fangstforskriftene. I februar 1989 ble det i britisk, svensk og dansk fjernsyn vist en film om norsk selfangst som i betydelig grad bygget på filmopptak som Lindberg hadde gjort. Også i fjernsynsfilmen ble det fremsatt påstander om ulovlige og sterkt klanderverdige fangstmetoder. Påstandene vakte stor oppmerksomhet både i utlandet og i Norge. Representanten Carl I. Hagen tok saken opp gjennom et spørsmål til statsministeren i Stortingets møte 14 februar 1989, og statsministeren uttalte at Regjeringen ville oppnevne en bredt sammensatt kommisjon, også med utenlandske eksperter, for å vurdere påstandene om overtredelser av fangstreglene.

Kommisjonen har fått til mandat å gjennomgå og vurdere Odd F. Lindbergs rapport og så langt som mulig hans filmopptak fra fangsten i Vestisen. Videre skal den gjennomgå og vurdere rapportene fra selfangstinspektørene i årene 1982-1988 og alt tilgjengelig materiale om gjennomføringen av selfangsten. Den bør vurdere alle tiltak som måtte finnes nødvendige for å håndheve fangstreglene. Gjennom korrespondanse med Fiskeridepartementet er det klarlagt at kommisjonen også kan fremme forslag om endringer i fangstforskriftenes innhold.

Det ligger utenfor kommisjonens mandat å ta standpunkt til om norsk selfangst skal fortsette. Likeledes ligger det utenfor mandatet å drøfte de økologiske sider ved selfangsten, såsom hvilken beskatning av selbestandene som er ønskelig eller forsvarlig.

1.2 Kommisjonen og dens arbeid (kap 2)

Ingen av kommisjonens medlemmer er oppnevnt etter forslag fra eller som representanter for spesielle organisasjoner. I den første tid etter oppnevningen mottok formannen en del henvendelser fra dyrevernonorganisasjoner, også utenlandske, som kritiserte at det ikke var oppnevnt noen representant for den frivillige dyrevernbewegelsen. Brevene ble oversendt oppnevningmyndigheten ved Fiskeridepartementet.

Odd F. Lindberg reiste 29 september 1989 inhabilitetsinnsigelse mot to av kommisjonens medlemmer, Arnoldus S. Blix og Egil Ole Øen. Innsigelsen var begrunnet med at de før oppnevningen hadde gitt uttrykk for standpunkter som medførte at de ikke kunne anses uhildet. Kommisjonen, hvor de to ikke deltok ved drøftelsen og avgjørelsen, traff beslutning om at Blix og Øen ikke skulle fratre. Også en fornyet inhabilitetsinnsigelse mot Blix ble forkastet.

Kommisjonen har mottatt forklaringer fra tilsammen 28 personer. Av disse har fem forklart seg to ganger. I tillegg ble det etter begjæring fra kommisjonen holdt bevisopptak ved Sarpsborg byrett til innhenting av forklaring fra Odd F. Lindberg, jf nedenfor. Kommisjonen har gjennomgått et omfattende dokumentmateriale. Den har også gjennomgått Odd F. Lindbergs bok "På salfangst i Vesterisen", som utkom i Stockholm høsten 1989.

Mannskapet på "Harmoni" i 1988-sesongen har fått oppnevnt advokat på det offentlige bekostning; det samme har Odd F. Lindberg. Advokatene har fått anledning til å sette seg inn i det foreliggende materiale og til å uttale seg om det. De har også vært til stede ved alle opptak av forklaringer unntatt ett, som gjaldt avhør av seks inspektører på andre skuter enn "Harmoni".

Etter at Odd F. Lindberg på et tidligere tidspunkt hadde gitt uttrykk for at han ville forklare seg for kommisjonen, og etter at møte til bl a opptak av hans forklaring var berammet, meddelte han at han likevel ikke ville møte. Kommisjonen fant etter dette å måtte begjære bevisopptak for Sarpsborg byrett til avhør av Lindberg, jf domstollovens § 43 annet ledd. Lindberg møtte her og avgav forklaring. For øvrig har han ikke vært villig til å medvirke ved granskningen. Han har således ikke villet gi kommisjonen adgang til sitt filmmateriale. Kommisjonen har ikke funnet å ville søke dette materialet fremtvunget gjennom rettslig pålegg. Den finner imidlertid grunn til å beklage Lindbergs holdning til kommisjonens arbeid.

Kapittel 1 - Sammendrag

1.3 Redegjørelse for bakgrunnsstoff (kap 3, 4 og

5)

Kommisjonen gjør i kapittel 3 kort rede for begivenhetsforløpet i tilknytning til Odd F. Lindbergs inspektørrapport og behandlingen av den. I kapittel 4 gis en generell redegjørelse om sel og selfangst, herunder om avlivingsmetoder og om anatomiske og fysiologiske forhold av betydning for forståelsen av dødsprosessene og de postmortale bevegelsene hos sel. Kapittel 5 inneholder en fremstilling av rettsreglene om selfangsten, herunder reglene om selfangstinspektører. Videre gis en kort redegjørelse for fangstreglene i enkelte andre land.

Kapittel 1 - Sammendrag

1.4 Lindbergs påstander om regelbrudd (kap 6)

Hovedtyngden av bevisførselen for kommisjonen og av kommisjonens drøftelse dreier seg om de påstander om regelbrudd som fremkommer i Lindbergs inspektørrapport, i fjernsynsfilmen og i Lindbergs bok. Kommisjonen drøfter fangsten fra "Harmoni" både i 1987- og 1988-sesongen.

Bevissituasjonen er problematisk, fordi det er store avvik mellom Lindbergs fremstilling og de forklaringer som er gitt fra fangstfolkene side. Skipperen på "Harmoni" døde før Lindbergs inspektørrapport ble avgitt, og det er ingen andre enn Lindberg og fangstfolkene som har iaktatt fangsten fra "Harmoni" i 1988. Derimot var det i 1987 med to "utenforstående" om bord, en forsker og en forskningsassistent, og de har forklart seg for kommisjonen om fangsten dette året. Forklaringene deres er av stor interesse, også fordi Lindberg har hevdet at det var liten forskjell mellom de to sesongene med henblikk på overtredelser. Ellers finnes det enkelte opplysninger av betydning i dokumentmaterialet, særlig i en dagbok som en av fangstfolkene førte i 1988-sesongen, og som er fremlagt for kommisjonen.

Et viktig spørsmål for kommisjonen har vært hvilken bevisverdi Lindbergs opplysninger kan tillegges. Selv om det generelt er grunn til å legge stor vekt på opplysninger fra en selfangstinspektør, foreligger det flere forhold som medfører at kommisjonen ikke finner å kunne bygge på Lindbergs opplysninger som eneste bevis når saksforholdet er omtvistet. Lindberg har i forbindelse med sine to opphold på "Harmoni" og sin utførelse av inspektørværet fremkommet dels med uttalelser som står i innbyrdes motstrid, dels uttalelser som kommisjonen av andre grunner må stille seg skeptisk til. Videre må enkelte av Lindbergs påstander om regelbrudd eller andre uheldige forhold om bord på "Harmoni" anses direkte motbevist gjennom bevisførselen for kommisjonen.

Kommisjonen har gjennomgått fjernsynsfilmen og en annen film med opptak som Lindberg har gjort, og som ble vist i programmet "Antenne ti" i NRK-Fjernsynet. Scenene i disse filmene drøftes en for en, og kommisjonen finner at de aller fleste av dem ikke viser noe regelbrudd. Seks av scenene synes imidlertid å vise overtredelser av fangstreglene, hvorav iallfall to må anses alvorlige.

Lindbergs påstander om forskjellige former for overtredelser av fangstreglene under fangsten fra "Harmoni" drøftes detaljert. Kommisjonen finner at de vesentligste av de påstander som knytter seg til bestemt utpekte enkeltpersoner, ikke kan anses bevist. Imidlertid må det legges til grunn at det på enkelte punkter har skjedd overtredelser under fangsten. Av disse kan nevnes at det ikke konsekvent ble brukt hakapik på dyr som var skutt, slik reglene foreskriver. Dette ble også erkjent av fangstfolkene. Likeledes ble det erkjent at det ikke alltid ble utført blodtapping så snart som reglene forutsetter. Av andre overtredelser nevnes at det i unntakstilfelle forekom at det ble vinsjet om bord dyr som viste seg å være i live. Det hendte under ungefangst at ungene ble slått direkte med hakapikens spisse ende, mens fangstforskriftene krever at hammersiden - den butte enden - skal brukes først. Det synes å ha forekommet uheldige episoder under fangst av blueback som ble forsvart av sine mødre, og kvitunger som ble forsvart av mødrene, kan ha blitt avlivet i strid med forbudet mot dette. De fleste og hyppigst forekommende av disse overtredelser har nok ikke medført lidelser for dyrene, men det er likevel viktig at reglene for avlving blir overholdt. Påstander om en rekke andre former for overtredelser finner kommisjonen ikke grunnlag for. Det kan her særlig nevnes at det ikke er funnet grunnlag for påstander om flåing av levende sel eller om ihjelsparking av unger. Heller ikke finner kommisjonen grunn til å tro at fangstfolkene var påvirket av alkohol under fangsten, med unntak for en episode. Det gjaldt her to fangstfolk, som ble sendt under dekk da de øvrige ble klar over forholdet.

Kapittel 1 - Sammendrag

1.5 Fangsten fra andre skuter - Generelt om fangsten i årene 1982-1988 (kap 7 og 9)

Når det gjelder fangsten fra andre skuter i årene 1982-1988, har kommisjonen i det vesentlige bygget på inspektørrapportene samt på forklaringer fra åtte av inspektørene i perioden. Hovedinntrykket ut fra rapportene og forklaringene er at det ikke har skjedd regelbrudd i noe betydelig omfang. Enkelte former for regelbrudd omtales imidlertid i en del av rapportene; det gjelder særlig forsømmelse av å slå dyr med hakapik etter påskyting og sen gjennomføring av blodtapping. Enkelte inspektører omtaler skyting av hettakaller i sjøen.

I forbindelse med den offentlige debatt omkring Lindbergs rapport sendte en tidligere inspektør et brev til Fiskeridepartementet hvor hun gav uttrykk for at hun mente inspektørordningen led av svakheter som ledet til at inspektørrapportene fikk begrenset verdi. Hun uttalte også at hun selv hadde unnlatt å rapportere overtredelser som burde vært rapportert. I sin forklaring for kommisjonen utdypet hun dette. Kommisjonen har ikke grunn til å tvile på hennes opplysninger for så vidt gjelder hennes egne opplevelser av fangsten. På den annen side finner kommisjonen ikke grunnlag for å dra de øvrige inspektørers opplysninger i tvil.

Kommisjonens inntrykk av norsk selfangst i årene 1982-1988 er at fangstreglene gjennomgående er blitt overholdt. Det har imidlertid funnet sted en del regelbrudd. De fleste synes å ha vært sjeldne og sporadiske. Men enkelte regler synes å ha blitt overtrådt i ganske stor utstrekning. Det gjelder således påbudet om bruk av hakapik på dyr som er skutt, og påbudet om at dyr straks skal blodtappes etter å være slått. Videre synes enkelte av fangstreglene å volde problemer ved at de åpner for et skjønn i situasjoner som kan være vanskelige å bedømme. Det gjelder således for adgangen til å avlive klappmysskinner i selvforsvarssituasjoner under bluebackfangsten, og det gjelder for forbudet mot å avlive kvitunger som forsvares av sine mødre.

Når det gjelder omfanget av regelovertredelser, antas det at fangsten fra "Harmoni" i 1987- og 1988-sesongen ikke har atskilt seg vesentlig fra den fangst andre skuter har drevet.

Kapittel 1 - Sammendrag

1.6 Håndhevelsen av reglene - opplæring (kap 8)

Kommisjonen finner det uheldig at det ikke har vært selfangstinspektør på alle skuter som har deltatt i selfangsten. Man finner det videre uheldig at inspektørene har vært skjevt fordelt på de enkelte skuter.

Inspektørstillingene burde etter kommisjonens mening vært kunngjort og besatt etter konkurranse. De fleste av inspektørene har hatt en faglig bakgrunn for stillingen, men Lindberg og en annen inspektør manglet dette. At disse to ble tilsatt som ulønnede inspektører, var uheldig. Det har i størstedelen av perioden ikke vært organisert noen opplæring av inspektørene.

Enkelte inspektører har deltatt i selve fangsten, noe som ikke bør skje. Særlig uheldig er det at tre av inspektørene har mottatt pengegodtgjørelse fra skuta for arbeid med fangsten. Dette var ukjent for Fiskeridepartementet, og er nå blitt uttrykkelig forbudt i den nye inspektørinstruksen av 14 mars 1989, som også bl a har gitt mer tilfredsstillende regler om rapporteringen fra inspektørene.

Opplæringen av fangstfolkene har vært noe mangelfull. Det samme gjelder for spredningen og kunngjøringen av regelverket. Alt i alt finner

kommisjonen at håndhevelsen av regelverket om fangsten i den aktuelle perioden har vært preget av flere mangler.

Kapittel 1 - Sammendrag

1.7 Forslag om endringer i fangstforskriftene (kap 10 og 13)

Etter kommisjonens mening er det behov for en del endringer i fangstforskriftene. Kommisjonen har utarbeidet utkast til nye forskrifter. De viktigste endringsforslagene er:

- Krav om årlig skyteprøve for skytterne på selfangstskutene.
 - Nye regler om krav til våpen og ammunisjon. Her er det dissens om innholdet.
 - Større vekt i slagkroken, som bare tillates brukt på unger.
 - Forbud mot å avlive unger i dieperioden. Her er det dissens fra to medlemmer, som vil begrense forbudet til å gjelde unger som forsvares av mødrene.
 - Innskjerping av påbudet om å bruke hakapik/slagkrok på dyr som er skutt.
 - Blodtapping skal alltid skje på isen.
 - Krøking forbys. Dissens fra tre medlemmer, som vil tillate krøking, men stramme inn vilkårene.
 - Reglene gis en noe endret systematikk.
-

Kapittel 1 - Sammendrag

1.8 Forslag om endringer i håndhevelse og opplæring (kap 11 og 12)

De viktigste forslag fra kommisjonen er:

- Det kreves kurs med bestått teoretisk prøve som vilkår for å delta i fangsten.
 - Ajourførte regler sendes ut til fangstfolk og inspektører hvert år.
 - Utarbeidelse av instruksjonshefte, som distribueres til fangstfolk og inspektører.
 - Inspektør på hver skute.
 - Kurs for nye inspektører.
 - Utlysing av inspektørstillingene.
 - Klarere regler om inspektørens arbeidsoppgaver og begrensning av adgangen til virksomhet utenom inspeksjonen.
-